

FLESSIONE DEGLI AGGETTIVI IN DIALETTO

Questo documento riguarda la flessione degli aggettivi relativa a genere (m., f.) e numero (sg., pl.): è un tentativo di ricostruzione (non semplice e verosimilmente non sempre adeguato, soprattutto nel caso di forme desuete o inusuali), i cui risultati possono in alcuni casi non essere condivisi.

La ricostruzione è stata effettuata applicando le regole di formazione del femminile e dei plurali proprie del dialetto valsesiano e mediante interviste con i parlanti locali.

Gli aggettivi sono stati recuperati dal documento *Vocabolario del dialetto valsesiano dell'Alta Valgrande*, dove (a parte alcune eccezioni riguardanti casi particolari) ne è riportata la sola forma maschile singolare. Allo stesso documento si rinvia per l'identificazione del significato delle parole e per la descrizione della rappresentazione fonetica.

Lo studio è limitato ai soli aggettivi qualificativi. Non sono stati presi in considerazione gli aggettivi qualificativi derivati, nel significato originale, dal participio passato di verbi (es: *bujì*, *brüşà*, *pardü*), quelli riferibili a un genere specifico (es: *prègña*, *matricàl*, *muñs*) e quelli (es: *tüff*, *tâf*, *sbujì*) non soggetti a flessione. Nel caso che esistano varianti del lemma (es: *linđer* / *liđer* / *légér*) se ne riporta solo la forma di uso comune.

Si tratta di uno studio analitico, utile per identificare come, dalla forma maschile singolare, derivano in dialetto la forma femminile singolare e le forme plurali maschile e femminile.

Sono identificabili le seguenti sei modalità di flessione, qui illustrate con un esempio:

1. quattro forme diverse

vuñč

vóinč

vùñča

vùñči

2. tre forme (invariato il plurale maschile)

vöj

vöj

vòja

vòji

3. tre forme (unico plurale maschile e femminile)

àigru

àigri

àigra

àigri

4. due forme (unico singolare e unico plurale)

darnà

darnài

darnà

darnài

5. due forme (invariabile eccetto il femminile plurale)

régulàr

régulàr

régulàr

régulàri

6. una sola forma (invariabile)

dabiò

dabiò

dabiò

dabiò

Si noti che in alcuni casi la flessione implica modificazioni non solo della desinenza, ma anche di altre lettere del lemma (esempi: *drü* / *drüi* / *drüa* / *drüi*; *biótt* / *bióit* / *biùtta* / *biùtti*; *frëčč* / *frëič* / *frìgğa* / *frìgğji*).

La ricostruzione della forma maschile plurale è stata quella che ha creato più problemi e per la quale esistono le maggiori perplessità. Errori ed omissioni

anche in questo caso sono purtroppo inevitabili; si ringrazia anticipatamente chi volesse essere così cortese da segnalarli per un'eventuale futura revisione del documento.

Non è possibile infine ignorare che cambiamenti lessicali e fonetici si sono certamente verificati col tempo in molte parole dialettali, a causa di contaminazioni con la lingua italiana e con altri dialetti.

m. sg.	m. pl.	f. sg.	f. pl.
abatü	abatüi	abatua	abatüi
adöit	adöit	adöita	adöiti
àigru	àigri	àigra	àigri
alégru	alégri	alégra	alégri
amàr	amàr	amàra	amàri
ambabià	ambabiài	ambabià	ambabiài
ambiavà	ambiavài	ambiavà	ambiavài
ampačà	ampačài	ampačà	ampačài
ampalà	ampalài	ampalà	ampalài
añchirgnu	añchìrgni	añchìrgna	añchìrgni
andànt	andànt	andànta	andànti
andiaulà	andiaulài	andiaulà	andiaulài
anfrigà	anfrigài	anfrigà	anfrigài
anfularmà	anfularmài	anfularmà	anfularmài
añgàmba	añgàmba	añgàmba	añgàmba
animà	animài	animà	animài
anrabià	anrabiài	anrabià	anrabiài
añsari	añsarij	añsaria	añsariji
añsigós	añsigóis	añsigósa	añsigósi
añsiós	añsióis	añsiósa	añsiósi
antèrpiu	antèrpji	antèrpiu	antèrpji
antrég	antréig	antréga	antréighi
antrigà	antrigài	antrigà	antrigài
antrigànt	antrighént	antrigànta	antrigànti
anvidiós	anvidióis	anvidiósa	anvidiósi
ardì	ardij	ardìa	ardiji
arvirà	arvirài	arvirà	arvirài
àut	àit	àuta	àutì
avàr	avàr	avàra	avàri
bağà	bağài	bağà	bağài
balórd	balóird	balórda	balórdi
balòss	balòis	balòssa	balòssi
bass	bàis	bàssa	bàssi

bévü	bévüi	bévua	bévui
béll	béj	bèlla	bèlli
bénvirà	bénvirài	bénvirà	bénvirài
biàñc	biénc	biànca	biànchi
biótt	bióit	biùtta	biùtti
bisèst	bisèist	bisèsta	bisèsti
bišlũṅg	bišlòing	bišlunga	bišlunghi
biùnd	bióind	biùnda	biùndi
blö	blö	blö	blö
bólc	bóilc	bólca	bólchi
bòrgnu	bòrgni	bòrgna	bòrgni
bréviu	brévji	brévia	brevji
brüşént	brüşéint	brüşénta	brüşénti
brütt	brüit	brütta	brütti
bujént	bujéint	bujénta	bujénti
buñ	bóign	bóna	bóni
bundànt	bundàint	bundànta	bundànti
bundiós	bundióis	bundiósa	bundiósi
burìnfju	burìnfji	burìnfia	burìnfji
büşarũñ	büşaróign	büşaróna	büşaróni
buschìv	buschijv	buschiva	buschivi
büşiàrd	büşiàrd	büşiàrda	büşiàrdi
cagàspügà	cagàspügài	cagàspügà	cagàspügài
cagniñ	cagniñ	cagniña	cagniñi
calànt	caléint	calànta	calànti
caprisiós	caprisióis	caprisiósa	caprisiósi
čar	čar	čàra	čàri
car	car	càra	càri
carèstiós	carèstióis	carèstiósa	carèstiósi
carulà	carulài	carulà	carulài
catìv	catijv	cativa	cativi
càud	càud	càuda	càudi
čèpp	čèip	čèppa	čèppi
čittu	čitti	čitta	čitti
čócc	čóic	čùcca	čùcchi
cöčč	cöič	còčča	còčči
čöğgu	čöğgi	čöğga	čöğgi
čòrgnu	čòrgni	čòrgna	čòrgni
čós	čóis	čósa	čósi
crasént	craséint	crasénta	crasénti
crèsp	crèisp	crèspa	crèspi
cristiàñ	cristéign	cristiàna	cristiàni
cròì	cròì	cròia	cròji
crös	cröis	crósa	crósi

crü	crüi	crüa	crüi
cüčc	cüic	cüčca	cüčci
cuèi	cuèi	cuèjja	cuèjji
cumpàgñ	cumpàign	cumpàgña	cumpàgñi
cuñc	cóinc	cuñca	cuñci
cunfús	cunfuis	cunfusa	cunfusi
cuntént	cuntéint	cunténta	cunténti
cuntínuu	cuntínui	cuntínua	cuntínui
cuntòrt	cuntört	cuntòrta	cuntòrti
cuntràriu	cuntràrji	cuntrària	cuntràrji
curağós	curağóis	curağósa	curağósi
curênt	curéint	curénta	curénti
cüriós	cürióis	cüriósà	cüriósì
cürt	cürt	cürta	cürti
cuscrìtt	cuscrìjt	cuscrìtta	cuscrìtti
custós	custóis	custósa	custósi
dabéñ	dabéñ	dabéñ	dabéñ
dabiò	dabiò	dabiò	dabiò
darnà	darnài	darnà	darnài
dasčarnì	dasčarnij	dasčarnia	dasčarniji
dascós	dascóis	dascósa	dascósi
dasculà	dasculài	dasculà	dasculài
dascuñc	dascóiñc	dascuñca	dascuñci
dašdöit	dašdöit	dašdöita	dašdöiti
dasfàčc	dasfàič	dasfàčča	dasfàčči
dasfurtünà	dasfurtünài	dasfurtünà	dasfurtünai
dašgénà	dašgénài	dašgénà	dašgénai
dašgustós	dašgustóis	dašgustósa	dašgustósi
daspulpà	daspulpài	daspulpà	daspulpài
dašviğà	dašviğài	dašviğà	dašviğài
déblu	débli	débla	débli
dègñ	déign	dègña	dègñi
difisiós	difisióis	difisiósa	difisiósi
distànt	distàint	distànta	distànti
distés	distéis	distéisa	distéisi
distinà	distinài	distinà	distinài
divèrs	divèrs	divèrsa	divèrsi
divis	divis	divisa	divisi
dôc	dôic	dôca	dôci
dričc	drijč	dričča	dričči
dròlu	dròl	dròla	dròli
drü	drüi	drüa	drüi
duluriv	dulurjiv	duluriva	dulurivi
dùppiu	dùppji	dùppia	dùppji

dür	dür	düra	düri
èrmu	èrmji	èrmia	èrmji
éšós	éšóis	éšósa	éšósi
étèrn	étèrn	étèrna	étèrni
fantašióš	fantašióis	fantašiósa	fantašiósi
farlücc	farlüic	farlücca	farlücchi
fatt	fàit	fàtta	fàtti
fàus	fàis	fàusa	fàusi
férm	férm	férma	férmi
fiàcc	fiàic	fiacca	fiacchi
fidà	fidài	fidà	fidài
fiñ	fijñ	fina	fini
fiss	fijš	fissa	fissi
fòrt	fòrt	fòrta	fòrti
frañc	fraiñc	frañca	frañchi
frañcés	frañcéis	frañcésa	frañcési
frëčč	frëič	frigğa	frigği
frësc	frëisc	frësca	frësch
fričč	frijč	fričča	fričči
frigulént	friguléint	frigulénta	frigulénti
fròll	fròjj	fròlla	fròlli
früst	früist	früsta	früsti
fucì	fucìj	fucìa	fucìji
fürióš	fürióis	füriósa	füriósi
futü	futüi	futüa	futüi
gàggu	gàggi	gàgga	gàggi
galüpp	galüip	galüppa	galüpi
gamulà	gamulài	gamulà	gamulài
gàuc	gàuc	gàuca	gàuci
ğàun	ğàun	ğàuna	ğàuni
gilós	gilóis	gilósa	gilósi
gnècc	gnèic	gnècca	gnècchi
gnücc	gnüic	gnücca	gnücchi
gnuss	gnóis	gnùssa	gnùssi
göbb	göib	gòbba	gòbbi
gramm	gràim	gràmma	gràmmi
grand	grénd	grànda	gràndi
grasiós	grasióis	grasiósa	grasiósi
grass	gràis	gràssa	gràssi
grév	gréiv	gréva	gréivi
gris	gris	grisa	grisi
gròss	gròis	gròssa	gròssi
grupacà	grupacài	grupacà	grupacài
guérc	guérc	guérca	guérci

ğüméll	ğüméj	ğümèlla	ğümélli
gurìgñ	guriğgñ	gurìgña	gurìgñi
güss	güis	güssa	güssi
ğüst	ğüist	ğüsta	ğüsti
güstós	güstóis	güstósa	güstósi
iñgégnós	iñgégnóis	iñgégnósa	iñgégnósi
inglés	ingléis	inglésa	inglési
larg	làirg	làrga	làrghi
lént	léint	lénta	lénti
lèst	lèist	lèsta	lèsti
liğér	ligéir	ligéra	ligéri
lócc	lóic	lùcca	lùcchi
lórd	lóird	lórdà	lórdi
lósc	lóisc	lóscà	lóschì
lücrós	lücróis	lücrósa	lücrósi
lung	lóing	lùnga	lùnghì
luntàñ	luntàñ	luntàña	luntàñi
lušént	lušéint	lušénta	lušénti
lüstru	lüstri	lüstra	lüstri
machinós	machinóis	machinósa	machinósi
magnàñ	magnàñ	magnàña	magnàñi
magunént	magunéint	magunénta	magunénti
màigru	màigri	màigra	màigri
malcuñc	malcóinc	malcuñca	malcuñci
malcuntént	malcuntéint	malcunténta	malcunténti
malfidà	malfidài	malfidà	malfidài
malfidént	malfidéint	malfidénta	malfidénti
malifisià	malifisiài	malifisià	malifisiài
malìgñ	malìjgñ	malìgña	malìgñi
malmustós	malmustóis	malmustósa	malmustósi
malpénsant	malpénsaint	malpénsanta	malpénsanti
malurà	malurài	malurà	malurài
malurós	maluróis	malurósa	malurósi
malvirà	malvirài	malvirà	malvirài
malvistì	malvistij	malvistia	malvistiji
manësc	manëisc	manësca	manëschì
marc	marc	màrca	màrci
martüriós	martürióis	martüriósa	martüriósi
marü	marüi	marùà	marüi
marvìjà	marvìjài	marvìjà	marvìjài
marviós	marvióis	marviósa	marviósi
masö	masöi	masòla	masòli
masòcc	masòic	masòcca	masòcchi
midèmm	midèim	midèmma	midèmmi

minüt	minüit	minütta	minütti
mischìñ	mischijñ	mischìña	mischìñi
mistérióś	mistérióis	mistériósa	mistériósi
mòč	mòič	mòča	mòci
möj	möjj	mòjja	mòjji
mòll	mòjj	mòlla	mòlli
mört	mört	mòrta	mòrti
mòru	mòri	mòra	mòri
mučč	mùič	mùčča	mùčči
mudèrn	mudèrn	mudèrna	mudèrni
mufi	mufij	mufia	mufiji
muršìñ	muršijñ	muršina	muršini
muschìñ	muschijñ	muschìna	muschìni
musént	muséint	musénta	musénti
müşént	müşéint	müşénta	müşénti
mutt	mùit	mutta	mutti
mütt	müit	mütta	mütti
néigru	néigri	néigra	néigri
niss	nijs	nìssa	nìssi
nìviu	nìvji	nìvia	nìvji
nòlu	nòli	nòla	nòli
növ	nöiv	nòva	nòvi
nujós	nujóis	nujósa	nujósi
nüulu	nüuli	nüula	nüuli
nuvént	nuvéint	nuvénta	nuvénti
pačàñ	pačaiñ	pačàna	pačàni panài
panà	panài	panà	panài
parsimuniôs	parsimuniôis	parsimuniôsa	parsimuniôsi
particulàr	particulàr	particulàr	particulàr
pasiunà	pasiunài	pasiunà	pasiunài
patanü	patanüi	patanüa	patanüi
pèpartèra	pèpartèra	pèpartèra	pèpartèra
piàn	pién	piàna	piàni
piàtt	piàit	piàtta	piàtti
pìgru	pìgri	pìgra	pìgri
pin	pìgn	pìna	pìni
pist	pist	pìsta	pìsti
pittu	pitti	pìtta	pitti
plandrùñ	plandóign	plandróna	plandróni
pòś	pòis	pòsa	pòsi
pòuru	pòuri	pòura	pòuri
presióś	presióis	presiósa	presiósi
prétéñsiós	prétéñsióis	prétéñsiósa	prétéñsiósi
prufùnd	prufóind	prufùnda	prufùndi

pür	pür	püra	püri
pusìblu	pusìbli	pusìbla	pusìbli
quàcc	quàic	quàcca	quàcci
quàdru	quàdri	quàdra	quàdri
rabiós	rabióis	rabiósa	rabiósi
rañc	ràinc	rànca	rànchi
rançigu	rançig	rançiga	rançighi
ranfi	ranfij	ranfia	ranfiji
ràngu	ràiŋg	rànga	ràŋghi
rar	rar	ràra	ràri
raspént	raspéint	raspénta	raspénti
régulàr	régulàr	régulàr	régulàri
réid	réid	réida	réidi
ricc	rijc	ricca	ricchi
ricc	rijcc	ricca	ricci
rigurós	riguróis	rigurósa	rigurósi
rimbambì	rimbambij	rimbambìa	rimbambiji
rišervà	rišervài	rišervà	rišervài
risparmiôs	risparmiôis	risparmiôsa	risparmiôsi
riss	riss	rissa	rissi
ròsa	ròsa	ròsa	ròsa
róss	róis	rùssa	rùssi
rótt	róit	rùtta	rùtti
rubüst	rubüist	rubüsta	rubüsti
rügġinu	rügġini	rügġina	rügġini
rügġiu	rügġi	rügġia	rügġi
rüġinént	rüġinéint	rüġinénta	rüġinénti
rund	róind	rùnda	rùndi
sagrinà	sagrinài	sagrinà	sagrinài
salà	salài	salà	salài
salòpp	salòip	salòppa	salòppi
salv	salv	sàlva	sàlvi
salvàig	salvàig	salvàiga	salvàighi
sañ	séñ	sàna	sàni
sant	sént	sànta	sànti
saurì	saurij	saurìa	sauriji
sàviu	sàvji	sàvia	sàviji
sbàrc	sbàirc	sbàrca	sbàrchi
šbatü	šbatüi	šbatùa	šbatùi
šbiavà	šbiavài	šbiavà	šbiavài
šbliss	šblijss	šblissa	šblissi
scabrós	scabróis	scabrósa	scabrósi
scalmanà	scalmanài	scalmanà	scalmanài
scanà	scanài	scanà	scanài

sčapiñ	sčapijñ	sčapìna	sčapiñi
scagnàrd	scagnàrd	scagnàrda	scagnàrdi
scars	scars	scàrsa	scàrsi
sčass	sčais	sčassa	sčassi
scàus	scàis	scàusa	scàusi
schiviós	schivióis	schiviósa	schiviósi
sciàtt	sciàit	sciàtta	sciàtti
scögñ	scöign	scògña	scògñi
scrušì	scrušij	scrušìa	scrušiji
scuntrós	scuntróis	scuntrósa	scuntrósi
scür	scür	scüra	scüri
sëcc	sëic	sëcca	sëcchi
šérb	šéirb	šérba	šérbi
sérèñ	séréign	sérèna	sérèni
sériu	sérji	séria	sériji
šgùnfju	šgùnfji	šgùnfia	šgùnfiji
šlavà	šlavài	šlavà	šlavài
šlàviu	šlàvji	šlàvia	šlàviji
šmaniós	šmanióis	šmaniósa	šmaniósi
šmašì	šmašij	šmašìa	šmašiji
šmört	šmört	šmòrta	šmòrti
šmurfiós	šmurfióis	šmurfiósa	šmurfiósi
šmüss	šmüis	šmüssa	šmüssi
sòd	sòd	sòda	sòdi
söliu	sölji	sölia	sölji
söpp	söip	sòppa	sòppi
sòr	sòir	sòra	sòri
sórd	sórd	sórda	sórdi
spëss	spëis	spëssa	spëssi
spöi	spöi	spòjja	spòjji
spórc	spórc	spórca	spórchi
stagñ	stàign	stàgña	stàgñi
stantìv	stantìvj	stantìva	stantìvi
stöff	stöif	stòffa	stöffi
stópp	stóip	stùppa	stùppi
stràcc	stràic	stràcca	stràcchi
stralünà	stralünài	stralünà	stralünài
stravacà	stravacài	stravacà	stravacài
stravirà	stravirà	stravirà	stravirà
stréñč	stréiñč	stréñča	stréñči
strüppiu	strüppji	strüppia	strüppiji
stüdià	stüdiài	stüdià	stüdiài
stùffiu	stùffji	stùffia	stùffiji
süčč	süijč	süčča	süččiji

sugür	sugüir	sugüra	sugüri
suliv	sulijv	suliva	sulivi
sùmbu	sùmbri	sùmbra	sùmbri
suspés	suspéis	suspésa	suspési
sustignü	sustignüi	sustignüa	sustignüi
sutìl	sutìj	sutìla	sutìli
švarì	švarij	švaria	švariji
švèltu	švèlti	švèlta	švèlti
švérs	švérs	švérsa	švérsi
tachént	tachéint	tachénta	tachénti
tanèi	tanèi	tanèi	tanèi
tapinà	tapinài	tapinà	tapinài
tašürà	tašürài	tašürà	tašürài
téis	téis	téisa	téisi
témpuriv	témpurijv	témpuriva	témpurivi
tìgñu	tìgñi	tìgña	tìgñi
tirà	tirài	tirà	tirài
tópp	tóip	tùppa	tùppi
trašandà	trašandài	trašandà	trašandài
tröpp	tröip	tròppa	tròppi
tùdru	tùdri	tùdra	tùdri
ùltimu	ùltimi	ùltima	ùltimi
urdinàriu	urdinàrji	urdinària	urdinàriji
uriginàl	uriginài	uriginàla	uriginài
ustinà	ustinài	ustinà	ustinài
uvàl	uvài	uvàla	uvàli
vašiv	vašijv	vašiva	vašivi
véggu	véggi	végga	véggi
véi	véi	véra	véri
véiv	véiv	véiva	véivi
vérd	vérd	vérdà	vérdi
vìsc	vìsc	vìsca	vìschi
višìñ	višìñ	višìna	višìni
viv	viv	viva	vivi
vöj	vöj	vòja	vòji
vuňč	vóinč	vuňča	vuňči